

ПЕРЕКЛАД КАЛАМБУРІВ ЯК ЗАСОБУ СТВОРЕННЯ ГУМОРИСТИЧНОГО ЕФЕКТУ: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ

У пропонованій статті розглядається такий мовний феномен як каламбур. Тут описується структура каламбурів, надаються їхні класифікації, встановлюються погляди дослідників на передачу каламбурів у мові перекладу.

Ключові слова: гумористичний ефект, гра слів, переклад, багатозначність, омонімія.

Болдырева А.Е. Перевод каламбуров как средства создания юмористического эффекта: к постановке проблемы. Статья посвящена изучению такого языкового средства создания юмористического эффекта как каламбур. Тут описывается структура каламбуров, рассматриваются их классификации, приводятся взгляды исследователей на проблему передачи каламбуров в языке перевода.

Ключевые слова: юмористический эффект, игра слов, перевод, многозначность, омонимия.

Boldyreva A.E. Towards the traslation of play on words as the means of humorous effect creation. The given article deals with such language phenomenon which creates humorous effect as play on words. It reveals its structure, classifications, focuses on the ways of its rendering into a target language. Play on words is based on various semantic shifts which creates ambiguousness and as a rule causes different comic effects. Play on words can be of variant types depending on the language material it is based on: phonetic, lexical or phraseological. The peculiarities of its translation are connected with this fact. In general, polysemic play on words is easier to reconstruct in the target language than homonymic one. Play on words can be rendered using loan translation, compensating play on words (replacement) or other stylistic devices. Translating play on words preserving both its structure and idea is rarely possible because of the differences between the source and the target languages.

Key words: humorous effect, play on words, translation, polysemy, homonymy.

Мова, як відомо, становить собою не тільки невичерпний засіб спілкування. У мові відображено життєвий досвід, сприйнятий людством від давнини до сучасності. При цьому мова відображає не лише те, що на поверхні, а й невидиме для ока, внутрішню суть речей. Іноді це відбувається саме по собі, іноді навмисне створюється автором. Неповне відкриття змісту може змусити читача замислитись або посміхнутися. Для створення будь-якого комічного ефекту у художній літературі, у розмовному жанрі та навіть у публіцистиці часто використовується такий лінгвістичний прийом, як каламбур. Але ця гра слів призначена не лише для створення гумористичного, іронічного чи сатиричного ефекту. При її допомозі можна «замаскувати» якусь частину інформації, яка заборонена або непристойна. На цьому базується велика кількість анекдотів. При допомозі каламбуру можна також непомітно передати застарілі у наш час думки, сповнені дидактичності, або обіграти загальновідомі афоризми, надавши їм нових рис і неочікуваних відтінків. У той же час гра слів може виникнути випадково, що іноді недоречно. Це приклад так званого «небажаного комізму». Все ж у більшості своїй каламбур – це свідомо і з наміром припущена неточність або незвичність.

Ця оцінка дійсності показує уявлення людини про норми мови і принципи розуміння цих норм іншими носіями. Проте, навіть носії мови, на основі якої було створено каламбур, не завжди можуть його зрозуміти, так як автор може обіграти певну власну назву, історичну подію або сюжет маловідомого твору.

Відомо, що головна мета кожного перекладача – це адекватний переклад тексту, але адекватний переклад тексту не може бути здійснений без певних чинників. Існує дуже багато можливостей для перекладача працювати чи з усним перекладом, чи з письмовим, але обидва види перекладу потрібно передавати якомога точніше. Дуже рідко трапляється так, що перекладач може майже без змін передати повністю суть оригіналу, не змінюючи речення. Частіше за все, перекладач змушений переробляти саме речення для того, щоб досягти адекватності перекладу, бо англійська мова з російською не завжди співпадають у будові речення, його складових. Проте при перекладі каламбуру перекладач зштовхується з іншою проблемою. Пов'язане це з сутністю каламбуру: каламбур полягає насамперед в грі саме форм слів, а тільки потім смислу. С.Влахов та С. Флорін – одні з дослідників каламбуру – відмічають: «На відміну від перекладу звичайного тексту, при якому його зміст (в тому числі образи, конотації, фон, авторський стиль) треба влити в нову мовну форму, тут, при перекладі каламбуру, перевираженню підлягає й сама форма оригіналу – фонетична та/або графічна. Часто перекладач змушений змінити смисл – в угоду формі – на новий, якщо неможливо зберегти старе, так як план вираження може бути важливішим за план змісту» [4, 292]. Проблемою гри слів чи каламбурів та їх перекладу займалися багато лінгвістів та перекладознавців. Окрім означених вище болгарських вчених С.Влахова та С. Флоріна, даним питанням займалися Д.М Вавринюк, В.В. Виноградов, А.І. Зеленов, С.А. Клесниченко, О.Ю. Коновалова, Є.В. Максименко, С.Ж. Нухов, В.З. Санніков, О.О. Селіванова, Є.Ю. Титаренко, А.О. Щербина, М.В. Якименко та багато інших (див., напр.: [2; 5; 7; 8; 9; 10; 12]). Дана стаття присвячена вивченню каламбуру як одного з найпоширеніших засобів створення гумористичного ефекту та встановленню особливостей його передачі мовою перекладу. Актуальність нашого дослідження зумовлена труднощами, що виникають при перекладі каламбуру за умови збереження всіх його характеристик та гумористичного ефекту.

Головною метою даної статті є розгляд основних закономірностей передачі каламбурів мовою перекладу.

Л.С. Бархударов використовує таке визначення каламбуру: «Каламбур – це стилістичний зворот мови, оснований на комічному використанні різних значень слів, груп слів, словосполучень або речень, що мають однакове чи схоже звучання чи графічне оформлення, а також на різних значеннях однієї з вищеназваних одиниць. Результатом такого використання стають семантико-багатопланові тексти, які відрізняються гумористичною чи сатиричною спрямованістю. Каламбур може бути як самостійним твором, так і його частиною» [1, 5]. Розглядаючи структуру каламбуру, дослідник відмічає, що кожен каламбур складається з ядра (двох складових, що об'єднані

схожістю фонетичних чи граматичних ознак, але відрізняються за змістом) та базисного контексту, який створює умови реалізації елементів ядра в каламбурі [Там саме, 116]. Кожний з компонентів може бути словом чи словосполученням. Перший, опорний компонент (стимулятор) такого подвійного утворення служить своєрідною лексичною основою, що задає певні орфо-епічні чи слововживальні норми для подальшої гри слів. Другий компонент конструкції – базисний є завершенням каламбуру. Лише після його реалізації можливе ментальне співвіднесення з опорним компонентом-стимулом, на основі чого виникає комічний ефект.

Традиційно дослідники класифікують каламбури за двома критеріями: в залежності 1) від «матеріалу, з якого його зроблено», та «технології» його будови, а також 2) від його ролі в художній та публіцистичній літературі. Таким чином, традиційно виділяють дві можливі класифікації каламбурів. Для першої класифікації використовуються елементи дефініцій, в яких йде мова про «звучання слова», «значення слова або групи слів», про «словосполучення». Згідно з нею каламбури можна поділити на групи, що побудовані:

- переважно на фонетичній (фонографічній) основі;
- переважно на лексичній основі;
- переважно на фразеологічній основі.

С. Влахов та С. Флорін, говорячи про надану вище класифікацію каламбурів, модифікують її та відмічають, що суто фонетичних каламбурів не існує. Лексична гра може спиратися на слова однієї з двох груп лексики: 1) загальні або 2) «особливі» групи слів (терміни, власні імена, аббревіатури), що разом з фразеологічними каламбурами становлять три основних розділи.

1. У групу *загальнолексичних* каламбурів входять одиниці, засновані на лексемах загальномовного фонду, причому гра будується на багатозначності, омонімії, антонімії, на близькості коренів та частин слів (паронімії), на хибній етимології.

1. На багатозначності слова базуються найбільш типові з лексичних каламбурів – *полісемічні каламбури*.

2. Про *омонімічні каламбури* говорять у тих випадках, коли не існує (або втрачено) семантичний зв'язок між значеннями, зв'язок, який автор навмисне створює (або відтворює) тими чи іншими засобами для даного тексту.

3. *Коренева гра* передбачає в якості основи омонімію або полісемію в межах двох (чи більше) кореневих морфем.

4. Каламбури, побудовані на *етимологічній основі*, також передбачають наявність у них омонімії або полісемії. Тут мова йде про хибну або народну етимологію.

5. Нерідко каламбури будують на «частинах слів», точніше – на осмисленні немотивоване розщеплених або змінених слів. Лексична одиниця розщеплюється, й «щіпки» осмислюються як шаради, або в слово вклинюються склади або букви для того, щоб надати йому нове значення, не позбавивши первісного, або лексема видозмінюється за допомогою не власних їй суфіксів або іншими засобами, щоб надати йому значення, властиве іншим словам. Таким чином, можуть утворюватися своєрідні *каламбурні «неологізми»*.

6. На основі *антонімії*, звичайно у сукупності з омонімічними елементами та семантичними зрушеннями, будуються каламбури з досить сильним несподіваним ефектом.

II. До групи каламбурів, побудованих на *особливій лексиці*, С.Влахов та С. Флорін відносять гру слів, у основі якої лежать терміни, власні імена та аббревіатури.

1. Говорячи про *терміни*, треба підкреслити, що багато з них створено на основі загальнономовних слів, звідки, з одного боку, змішування термінологічного значення з нетермінологічним, а з іншого — можливість їх каламбурного обігрування.

2. *Власні імена*, у першу чергу антропоніми та топоніми, що є значущими іменами, становлять собою групу надзвичайно активних та своєрідних компонентів гри слів. Такі значущі назви завжди можна вважати якщо не оформленим каламбуром, то потенційним каламбуром або заготовкою до нього.

3. *Абревіатури* також можуть слугувати засобом каламбурів.

III. *Фразеологічні каламбури* автори розглядають особливо не тільки тому, що вони мають свої «фразеологічні особливості», але і тому, що їх дуже багато серед всіх каламбурів. Місце ж їх (після лексичної гри слів) зумовлене як більш високим – фразеологічним – рівнем, так і тим, що в грі часто приймають участь і лексичні елементи, у тому числі і компоненти самих фразеологічних одиниць.

У другій класифікації каламбурів з точки зору стилістичних функцій, ролі у тексті та поза текстом можна виділити наступні види каламбурів:

1. Пов'язаний з контекстом *стилістичний зворот або фігура мовлення*, каламбур, як частина вузького контексту, всіляко залежить від останнього.

2. *Самостійний твір*, мініатюра, подібно епіграмі.

3. Каламбурний *заголовок* статті, замітки, гумористичної або сатиричної розповіді

4. Каламбур у вигляді *підпису до карикатури* або малюнка [4, 290-312].

Отож, як можна впевнитися, всі каламбури будуються на різному мовному матеріалі, й тому відрізняються різноманіттям. З цим аспектом пов'язана передача каламбурів у мові перекладу. Питання передачі гри слів у перекладі з однієї мови на іншу без семантичних втрат є одним з найскладніших у лінгвістиці та теорії перекладу. Все вищесказане про природу каламбуру може надати змогу оцінити всю роботу, яку потрібно зробити перекладачеві, та труднощі при їх перекладі. На відміну від перекладу звичайного тексту, при якому його зміст (в тому числі образи, конотації, фон, авторський стиль) потрібно влити в нову мовну форму, при перекладі каламбуру, перетворенню підлягає й сама форма оригіналу – фонетична та/або графічна. Більш того, нерідко доводиться також замінювати зміст на новий, якщо неможливо зберегти старий, так як план вираження може виявитися важливішим за план змісту. Досягти при цьому вірного перекладу, не змінюючи при цьому форму, вдається нечасто, тому що між словами чи фразеологізмами, що обігруються, іноземної мови та відповідними одиницями мови перекладу повинні існувати не просто еквівалентні відносини, але повна еквівалент-

ність з обсягом двох (чи більше) значень. Проте навіть при такому положенні не завжди можливо розраховувати на стовідсотково вдалий переклад: між еквівалентами часто виявляються непомітні за іншими обставинами розходження – у сполучуваності, частотності вживання, в стилістичному забарвленні, в наборі синонімів або антонімів, в етимології або словотворчих можливостях. Іноді навіть незначної з вигляду відмінності достатньо, щоб завадити правильному відтворенню гри слів мовою перекладу та змусити перекладача шукати нові шляхи. Таким чином, як зазначають С.Влахов та С. Флорін, абсолютно точного перекладу (тобто відтворення змісту та форми), якого прагне перекладач при перекладі каламбуру, можна досягти скоріше у вигляді винятку, але й тут можливі втрати. Перекладач у цьому разі повинен вирішити для себе, що важливіше: передати зміст, відмовившись від гри слів, чи зберегти каламбур за рахунок заміни образу, відхилення від точного значення, навіть повністю зосередитися на грі слів, повністю абстрагувавшись від змісту. Рішення цієї проблеми залежить від низки обставин, але в першу чергу від вимоги контексту, а часто й всього твору в цілому. Й тільки у другу чергу враховуються «каламбурні можливості» мови перекладу в порівнянні з іноземною мовою та лексичні дані самих одиниць [Там саме, 291-292].

Труднощі перекладу каламбуру виникають через відсутність у різних мовах однакових за семантикою чи емоційним наповненням значень слів, що діють у ядрі каламбуру.

Так як переклад каламбуру починається з елементів його ядра, опорою для його створення у перекладі можуть бути:

- а) семантика обох елементів ядра;
- б) семантика одного з двох елементів;
- в) нова семантична основа.

Збіг семантики обох елементів ядра зустрічається дуже рідко. Це пояснюється розбіжностями у мовах. Тому, коли елементи ядра не мають еквівалентів у мові перекладу, перекладачі створюють гру слів на одному з них, що співпадає з підставленим до нього у переклад елементом по формі, але не за значенням. Такому рішенню передують ретельний аналіз оригінала, в ході якого встановлюється можливість зміни семантики одного з елементів. При цьому слід враховувати, що може бути така ситуація, коли ні один з обіграних елементів не повинен замінитися. У випадку неможливості використання навіть одного з елементів ядра, каламбур може створюватися на повністю новій семантичній основі. Це відбувається тоді, коли функціональна інформація грає важливішу роль за предметно-логічний зміст. При цьому пошук ведеться перш за все серед лексики, що знаходиться у родо-видових відносинах з елементами ядра. Оскільки предметно-логічною основою каламбуру є мовний матеріал, його заміна не тягне за собою перекручення замислу автора, але дозволяє зберегти всі інші компоненти інформативної структури цього стилістичного прийому, а головне – його функціональні характеристики. У випадках, коли предметно-логічний зміст домінує над функціональною інформацією каламбуру або неможливо створити каламбур на частково чи повністю зміненій основі, каламбур передається у мові

перекладу в не каламбурній формі. Це веде за собою певні втрати, проте в арсеналі перекладача як вказує автор перекладацького словника Л.Л. Нелюбін, компенсація – це переклад, що здійснюється шляхом вираження цієї ж думки, але за допомогою інших засобів, ніж в оригіналі, тобто, кажучи про переклад гри слів, шляхом заміни стилістичних засобів оригіналу іншими стилістичними засобами в мові перекладу, або використання цих самих засобів, тільки в іншому реченні [11, 84]. Вибір засобів та місця компенсації диктується перш за все особливостями ідейно-художнього характеру оригіналу, а вже потім умовами тексту перекладу. Компенсацію аналогічним прийомом умовно можна назвати повною, в той час, як використання інших засобів компенсують втрату тільки частково.

Надаючи поради перекладачам, С.Влахов та С. Флорін, вказують декілька моментів:

1. Відтворити каламбур на основі багатозначності простіше, ніж на основі омонімії (взагалі до найбільш легких для перекладу каламбурів відносять ті, в яких найменшу роль відіграє фонетичний фактор), тому що при багатозначності, особливо, якщо одне із значень – переносне, можна все ж таки розраховувати на наявність аналогічних зв'язків значень і в мові перекладу, в той час як при омонімії такий зв'язок виключений, й приймати її у розрахунок, обмірковуючи переклад, нереально. Немотивовані зв'язки неможливо перенести в нове мовне середовище, – треба шукати можливості створити гру на інших омонімах в мові перекладу [4, 295].

2. Іноді при кореневій грі можливий переклад **калькою** [Там саме, 297]. Але калькою досить важко перекласти більшість каламбурів внаслідок знову ж таки відсутності стовідсоткової еквівалентності між мовами оригіналу та перекладу. Чим більш спорідненими є ті мови, тим частіше можна запобігти до калькування при перекладі каламбуру.

3. В багатьох випадках коли немає можливості шляхом послівного перекладу (калькування) досить чітко передати «каламбурність» сполучення, перекладач може не перекладати авторський зворот, а створити свою гру слів, близьку за тими чи іншими показниками авторському каламбуру, але свою, що іноді може бути створеною на зовсім іншій основі і зовсім іншими засобами. Навіть про «переклад» тут можна говорити тільки у межах широкого контексту, тоді як для вузького контексту такий підхід можливо назвати **«заміною»** або **«підстановкою»**. На думку дослідників таку інтерпретацію, безумовно, слід вважати правомірною. Таким чином, зваживши уважно всі можливості передачі каламбуру, перекладач зупиняється на тому, який дозволить відтворити його найбільш адекватно та разом з тим незалежно від використаних в оригіналі засобів (у автора, наприклад, асоціативні зв'язки та багатозначність, у перекладі – народна етимологія, або замість гри омонімів, в мові перекладу з'являється полісемічний каламбур тощо). Коли передачі каламбурної ситуації неможна уникнути, тобто коли «одноплановий» переклад (втрата каламбуру) порушує сенс та логіку розповіді, тоді за відсутністю іншої можливості можна вдаватися до рими, сполучати її з антонімією (коли дозволяє контекст) або навіть обмежитися римою, але обов'язково підказати читачеві каламбурну суть оригіналу.

4. До найбільш важко перекладних слід віднести каламбури, у яких обігруються мовні засоби, що відсутні в різних мовах. Вихід тут знову ж таки у пошуку іншої основи для каламбуру.

5. На основі антонімії, звичайно у сполученні з омонімічними елементами і семантичними зрушеннями, багато авторів будують надто вдалі каламбури. Для перекладача цей вид гри слів становить собою особливий інтерес: вона відтворюється відносно легко та зручна як заміна інших засобів гри слів, що гірше піддаються перекладу.

6. Будь-який фразеологічний каламбур будується на основі трансформацій, що містяться у руйнуванні форм та змісту початкової фразеологічної одиниці, причому досягається паралельне сприйняття як фразеологічного значення фразеологічної одиниці, так і прямого значення компонентів (подвійна актуалізація). Показниками фразеологічного каламбуру є: 1) двопланове його сприйняття та 2) виникнення гумористичного ефекту, звичайно пов'язаного з ефектом несподіваності. Саме це повинен перекладач довести до свідомості читача. Відповідно до теоретичних та ілюстративних матеріалів, каламбур на фразеологічній основі можна розглядати з кількох точок зору та, в першу чергу, в залежності від типу фразеологічної одиниці, прийому її обігрування та її конотативних значень. Каламбур можна побудувати на основі фразеологічної одиниці будь-якого типу, але перш за все, на образних фразеологізмах. Якщо у фразеології перекладної мови існує той же або близький образ, тоді переклад звичайно не складає труднощів. При перекладі фразеологічного каламбуру можна використовувати всі різноманітні прийоми власне обігрування фразеологічних одиниць [Там саме, 307-308].

Розглядаючи каламбурні обігрування слів з точки зору їхнього перекладу, В.С. Виноградов відмічає, що такий відомий перекладацький прийом перекладу каламбурів, як перекладацький коментар, на щастя, можна помітити все рідше та рідше в наш час. Все частіше перекладачі намагаються передати гру слів, а не відсилати читача до нудного коментаря. У зв'язку з цим, крім іншого, дослідник відмічає ріст майстерності сучасної школи перекладу. В.С. Виноградов виділив декілька типів перекладу каламбурів: а) формально зумовлений переклад каламбурів-співзвуч; б) формально незумовлений переклад; в) переклад каламбурів, що ґрунтуються на полісемії.

Формально зумовлений переклад каламбурів-співзвуч стосується тих каламбурів, у яких основою є іншомовна власна назва (ім'я історичної, літературної, міфологічної особи чи географічна назва), яку, як правило, змінити неможна. В такому випадку перекладач може замінити власну назву (основу каламбуру) на власну назву іншомовного походження чи вжити транскрипцію цієї назви в мові перекладу. Другий – результуючий – компонент перекладної конструкції потрапляє в парадоксальну залежність від іншомовної форми, що ускладнює вирішення перекладацького завдання. Як правило, для нього шукають чи вигадують співзвучне слово, внутрішня форма якого містить комічний натяк на сутність, вид, стан чи вчинок, названого опорним компонентом персонажа [3, 198].

Формально незумовлений переклад каламбурів-співзвуч, на відміну від попереднього, ґрунтується на співзвуччі опорного та результуючого компо-

нентів, якими виступають загальні назви. Вживання загальних назв підвищує «ступінь свободи» для перекладача, який може оптимально підібрати як стимулятори, так і результати з одного чи декількох синонімічних рядів. Як в оригіналі, так і у перекладі такі каламбури спираються на омонімію, помилки слововживання, народну етимологію, комічне зіставлення співзвучних слів та виразів. Перекладацький прийом на їх відтворення зводиться до пошуку двох співзвучних слів мови перекладу, одне з яких за семантикою відповідає опорному слову іншомовної гри слів. Співзвучне друге слово – результата – вживається в незвичному для себе контексті, внаслідок чого його значення суттєво перекоксується, що створює комічний ефект. Якщо при формально-зумовленому перекладі каламбурів опорний компонент залишався незмінним, тут є можливість відступити від смислового змісту, що належить не тільки стимулятору, але й результаті оригіналу [Там саме, 210].

На противагу попереднім типам, що мають лише фонетичну подібність опорного компонента та результати, каламбури, що ґрунтуються на полісемії, будуються на одному і тому ж звуковому комплексі (полісемантах), що по чергово реалізується спочатку в одному, а потім в іншому значенні. Це суттєво збільшує роль контексту в розмежуванні значень у принципі будь-якого полісеманту чи пари омонімів.

Відмінності в обсязі та типі похідних значень для мови оригіналу та перекладу, інші типи омонімів та різна образна основа фразеологізмів не дають можливості перекладачеві зберегти буквальну точність при перекладі гри слів. Тому В. С. Виноградов рекомендує перекладачам, відмовившись від словникових відповідників, зберегти головне – саму гру як стилістичний прийом автора, передати її загальну суть. Якщо письменник в оригіналі висміює якийсь негативний вчинок персонажа, то в перекладі каламбур має бути спрямований проти того ж вчинку, проте можливо «й на основі іншого образу, інших слів, суть яких зокрема не дорівнює суті відповідних лексичних одиниць оригіналу» [Там саме, 215-217].

Л.С. Макарова та Є.Н. Долуденко, аналізуючи проблему перекладу каламбурів, відзначають можливість та необхідність використання компенсації внаслідок реалізації принципу допустовості використання перестановок елементів усередині тексту при збереженні семантико-стилістичної цілісності оригіналу. Дослідниці наполягають на необхідності використання передперекладацького аналізу тексту з метою виявлення функціонально-стилістичного навантаження каламбуру. При перекладі каламбурів широко використовується прийом перекладацької модуляції – смислової заміни, що характеризується великим розходженням з оригіналом з позицій смислового наповнення, але здатною реалізувати ідентичну функцію в складі тексту. Всі втрати, пов'язані з труднощами перекладу каламбурів, можуть достатньо ефективно доповнюватися за допомогою використання прийому компенсації [6, 168-172].

Отже, переклад каламбурів – надзвичайно складна справа, що потребує від перекладача творчого підходу. У перспективи нашого дослідження входить розгляд особливостей передачі каламбурів у художньому тексті.

Список літератури

1. Бархударов Л.С. Язык и перевод. – М.: Искусство, 1975. – 239 с.
2. Виноградов В.В. Формально-обусловленный перевод каламбуров- созвучий // Тетради переводчика. – 1972 – № 9. – С. 69-80.
3. Виноградов В.С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). – М.: Изд-во института общего среднего образования РАО, 2001. – 224 с.
4. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. – М.: Валент, 2009. – 360 с.
5. Коновалова О.Ю. Лингвистические особенности игры слов в современном английском языке: Дис... канд. филол. наук: 10.02.04. – М., 2001. – 240 с.
6. Макарова Л.С., Долуденко Е.Н. Материалы по курсу теории и практики перевода (Профессиональная образовательная программа дополнительной квалификации «Переводчик английского языка в сфере профессиональной коммуникации»). – Майкоп: Изд-во АГУ, 2008. – 205 с.
7. Нухов С.Ж. Языковая игра в английском словообразовании (на материале лексики английского языка): Автореф. дис... д-ра филол. наук: 10.02.04. – М., 1997. – 39 с.
8. Санников В.З. Каламбур как семантический феномен // Вопросы языкознания. – 1995. – № 3. – С. 56-69.
9. Титаренко Е. Ю. Языковые средства выражения юмора (на материале произведений английской и американской литературы XIX-XX веков): Дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04. – К., 1992. – 200 с.
10. Якименко Н.В. Каламбур как лингвостилистический прием в английском языке и пути его воссоздания в переводе: Автореф. дис... канд. филол. наук: 10.02.19. – К., 1984. – 26 с.
11. Нелюбин Л.Л. Толковый переводоведческий словарь. – М.: Флинта: Наука, 2003. – 320с.
12. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. – Полтава: Довкілля. – К., 2006. – 716 с.

References

1. Barkhudarov L.S. (1975). Yazyik i perevod. M.: Iskusstvo.
2. Vinogradov V.V. (1972). Formalno-obuslovlennyy perevod kalamburov-sozvuchij. In Tetradi perevodchika. (Vyp. 9), 69-80.
3. Vinogradov V.S. (2001). Vvedeniye v perevodovedeniye (obshchiye i leksicheskiye voprosy). M.:Izdatelstvo instituta obshchego srednego obrazovaniya RAO.
4. Vlahov S., Florin S. (2009). Neperevodimoje v perevode. M.: Valent.
5. Konovalova O.Ju. (2001). Lingvisticheskiye osobennosti igry slov v sovremennom anglijskom jazyke.: Diss. ... kand filol nauk. 10.02.04 – germanskije jazyki. M.
6. Makarova L.S., Doludenko Je.N. (2008). Materialy po kursu teorii i praktiki perevoda (Professionalnaja obrazovatel'naja programma dopolnitelnoj kvalifikacii "Perevodchik anglijskogo jazyka v sfere professionalnoj kommunikacii") Majkop: Izdatelstvo AGU.
7. Nukhov S.Zh. (1997). Jazykovaja igra v anglijskom slovoobrazovanii (na material leksiki anglijskogo jazyka): Avtoref diss. ... d-ra filol nauk10.02.04 – germanskije jazyki. M.
8. Sannikov V.Z. (1995). Kalambur kak semanticheskij fenomen. In Voprosy jazykoznanija (Vyp.3), 56-69.
9. Titarenko Je.Ju. (1992). Jazykovyje sredstva vyrazhenija jumora (na material proizvedenij anglijskoj i amerikanskoj literatury XIX-XX vekov):. Diss. ... kand filol nauk. 10.02.04 – germanskije jazyki.K.
10. Jakimenko N.V. (1984). Kalambur kak lingvisticheskij prijom v anglijskom jazyke i puti jego vossozdanija v perevode.: Avtoref. diss. ... kand filol nauk. 10.02.19. K.
11. Nelubin L.L. (2003). Tolkovyy perevodovedcheskij slovar. M.: Flinta. Nauka.
12. Selivanova O.O. (2006). Suchasna linhvistuka: terminolohichna encyklopedija. Poltava: Dovkilla. K.

Стаття надійшла до редакції 23.09.2016 р.